

5 Další ukázky k rozboru (Doc. PhDr. Marie Zouharová, Ph.D.)

Obsah kapitoly

Text kapitoly

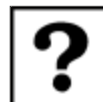
Příklad

Vůbec je to u Soumarů dosti báječné a vždycky tam dostanu čaj s malinovou šťávou a sladké koláčky, můžu si jich vzít, kolik chci, což jest prima. Čenda Jirsák pravil, že k Otakárkovi dolezám, jelikož je bohatý, ale já jsem mu pravil: „To není vůbec prauda, ty Krakonoši blbácká, a sám bys tam rád chodil.“ A taky že jo, když pak slyšel, že mně Otakárek půjčuje verneovky, tak dělal, jako by byl můj nejlepší přítel, a dolezal. Jenomže chyba je v tom, že Otakárek musí pořád ležet a dávají mu teploměr pod paždí, aby se nenachladil, a užívá meducínu. To mne otrávil a už tam nechodím, jelikož jsem všechny verneovky přečetl.

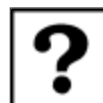
(Poláček, K. Bylo nás pět)

Otázky a úkoly k rozboru komunikační situace:

1. Dokážeš zařadit děj ukázky časově?
2. V jakém prostředí se děj odehrává?
3. Znáš knihu nebo stejnojmenný seriál Bylo nás pět? Kdo je autorem této knihy? Kdo je jejím hlavním hrdinou?
4. Kdo je hlavní hrdina v ukázce?
5. Které další postavy v ukázce vystupují?
6. Vysvětli význam slovního spojení *Krakonoši blbácká*.
7. Uveď, co by mohlo ukázce předcházet a co následovat.
8. Vyjmenuj vlastnosti všech postav vystupujících v ukázce.
9. Vysvětli pojem verneovky. Poté si společně přečteme ukázku z knihy J. Verna.
10. Najdi v textu slova v hovorové češtině a nahraď je spisovnými výrazy.

Otázky a úkoly k rozboru výstavby textu:

1. Jaký název by mohla mít tato ukázka?
2. Rozděl ukázku na dvě části.
3. Které větné celky v textu najdeme?
4. Najdi přímou řeč.

Příklad

„Co to znamená ochočit?“

„Je to něco, na co se moc zapomíná,“ odpověděla liška.

„Znamená to vytvořit pouta...“

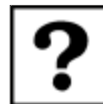
„Vytvořit pouta?“

„Ovšem,“ řekla liška. „Ty jsi zatím pro mne jen malým chlapcem podobným statisícům malých chlapců. Nepotřebuji tě a ty mě také nepotřebuješ. Jsem pro tebe jen liškou podobnou statisícům lišek. Ale když si mě

ochočíš, budeme potřebovat jeden druhého. Budeš pro mne jediným na světě a já zase pro tebe jedinou na světě...“

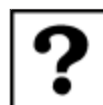
(Saint-Exupéry, A. Malý princ)

Otázky a úkoly k rozboru komunikační situace:

1. Dokážeš časově zařadit děj? Je kniha, ze které ukázka pochází, časově určena?
2. Můžeme z ukázky poznat, kde se děj odehrává?
3. Mezi kým je v ukázce veden rozhovor?
4. Jak se nazývá literární termín, kdy lidské vlastnost se připisují neživým věcem či nižším organismům?
5. Kde v ukázce je tento literární termín použit?
6. Najdi v ukázce synonymum ke slovu *ochočít*.
7. Je něco nebo někdo ve tvém okolí, koho sis ochočil?

Otázky a úkoly k rozboru výstavby textu:

1. Je ukázka ukončená?
2. Vymysli pro ukázku vhodný název.
3. Rozděl ukázku na části.
4. Jaké časy jsou v ukázce použity? Zamysli se nad jejich významem.
5. Z jakých vět je ukázka převážně složena?
6. Najdi v ukázce všechno opakování. K čemu opakování v této ukázce slouží?
7. Jak si představuješ Malého prince? Nakresli jeho podobiznu.
8. Obrázky s Malým princem se poté zamíchají a každý žák si vylosuje jeden. Ten, kdo obrázek nakreslil, musí do týdne udělat nějaký dobrý skutek ve prospěch toho, kdo si vylosoval jeho obrázek na důkaz, že si ho chce „ochočít“. Po týdnu diskutujeme o dobrých skutcích, které žáci udělali.

Příklad

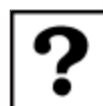

Laňka si brzo na ten divný život zvykla. Když slunce zapadlo, proměnila se v princeznu. Tu sedávala před chýškou a dívala se na hvězdy. Vzpomínala na rodiče a na domov, na projížďku v kočáru, kdy se také tak dívala na hvězdné nebe. Jak tenkrát toužila uvidět aspoň jednou slunce. Nyní však se ho bála. Se sluncem ztratila lidskou podobu a celý den bloudila kolem chýšky jako bílá laňka.

Často ji lákalo proběhnout se lesem. Jednou neodolala a zašla hlouběji do lesa. Tu z houští vyjel na koni krásný mládenec, a jak ji spatřil, pobídl koně a začal ji štvát. Ubohá laňka napjala všechny síly a skoro bezdechá doběhla do chýšky. Sotva se za ní dveře zavřely, dorazil k chýšce ten hezký lovec. Vidí chýšku, před ní na prahu sedí stařenka v zelené halence, z kytičky rosičky plete věneček a upírá na něj oči jako dva lesklé korálky. „Nevidělas tudy běžet bílou laň, babičko?“ „Bílou laň? Kdo kdy viděl bílou laň? Tos měl mámení, holečku, byls dlouho na sluníčku. Bílou laň hledáš? To jako bys hledal bílou vlaštovičku.“ Co měl mládenec dělat. Obrátil koně a jel zpět.

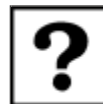
(Hrubín, F. Špalíček pohádek)

Otázky a úkoly k rozboru komunikační situace:

1. Co mohlo předcházet ději v ukázce? Proč je princezna zakletá v laňku? Proč se ukrývá v lese?
2. Vyjmenuj všechny postavy vyskytující se v ukázce. Jakou mají funkci?
3. Zasahuje vypravěč do děje, nebo je jen nezúčastněným pozorovatelem?
4. Můžeme specifikovat časové zařazení ukázky?
5. Proč se stařenka tolik diví prosbě mládence - že hledá bílou laňku? Jak rozumíš jejímu přirovnání: „*To jako bys hledal bílou vlaštovičku.*“?

Otázky a úkoly k rozboru výstavby textu:

1. Je úryvek ohraničený? Má zřetelný začátek a konec?
2. Jak by se mohl vybraný úryvek jmenovat?
3. Vyhledej v ukázce časové a prostorové orientátory.
4. Z kolika odstavců je ukázka složena? Jsou mezi nimi nějaké rozdíly?

Příklad

Kníže svou družinu, zmoženou medovinou, nechal spát a vydal se do kostela sám. Potěšilo jej, že se k němu přidal Boleslav, který byl ve věcech víry spíše liknavý.

„Včera jsi mě pěkně pohostil...“ poznamenal Václav, když už byli u kostela.

„To ano,“ kývl Boleslav. *„Včera jsem tě častoval u stolu, teď tě počastuji mečem!“*

Václav byl neozbrojený. V první chvíli nevěřil, že to bratr myslí vážně... ale jak se vynořili zpoza rohu zbrojnoši, pochopil, že je zle. Zachránit se mohl pouze v kostele. Rozběhl se tam, ale těžké dveře ne a ne se otevřít... Zavraždili ho přímo u nich.

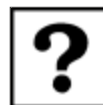
(Drijverová, M. *České dějiny očima psa*)

Otázky a úkoly k rozboru komunikační situace:

1. Ve které časově době se děj odehrává? Můžeš určit přesný časový údaj?
2. Vyber z textu prvky, které jsou typické pro tu dobu.
3. V jakém prostředí se děj odehrává?
4. Které osoby v ukázce vystupují? Jak by se daly charakterizovat na základě informací, které nám text podává?
5. Jaký vztah měl Boleslav k Václavovi? Vysvětli.
6. Pokus se v textu vyhledat, co se dělo předchozí den.
7. Je ukázka dějově uzavřená? Jak by mohla pokračovat?

Otázky a úkoly k rozboru výstavby textu:

1. Kolika odstavci je ukázka tvořena? Vysvětli.
2. Vymysli pro ukázku vhodný název.
3. Lze v textu sledovat posloupnost děje? Napiš osnovu.
4. Který úsek se ti zdá nejnapínavější? Proč?
5. Nakresli, zdramatizuj, hudebně ztvárni děj ukázky.

Příklad

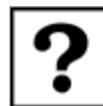

„Přivezte k nám Honzík! Našemu dědovi i mně se po něm moc stýská. Vždyť u nás nebyl tak dlouho! Švestky na zahradě už načisto změkly a letní jablka padají. Nemá je kdo sbírat. Puntá běhá po návsí a očichává kluky, který z nich je Honzík. Kocour sedá na sloupku u našich vrátek a vyhlíží, jestli Honzík už přijíždí. Přivezte ho, kloučka, alespoň na několik dní!“

(Říha, B. *Honzíkova cesta*)

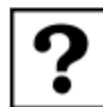
Doporučeno pro děti předškolního věku, popř. 1. a 2. třída ZŠ.

Otázky a úkoly k rozboru komunikační situace:

1. Seznámit děti s psanou formou sdělování, dorozumívání, kdo je odesílatel a příjemce sdělení.
2. Pokusit se o formulaci odpovědi maminky babičce.
3. Osvětlit dětem příbuzenské vztahy a rodinné vazby.
4. Co vede babičku k tomu, aby napsala dopis.
5. Podle čeho poznáme, že příjemce dopisu je maminka/rodiče zmiňovaného Honzíka.
6. Zamyslet se nad otázkou, zda Honzík pojedete k babičce? Kdy, jak, čím, proč?
7. Co lze vyčíst z dopisu o místu, kde babička bydlí?
8. Vysvětlit slovní spojení *moc se nám po něm stýská* (pojmy pocit, stesk, žal, samota, smutek)
9. Nakreslit postavu babičky, maminky, Honzíka, zvířat.
10. Zachytit malbou děj na vesnici - kocour na sloupku u vrátek, pes na návsi očichává chlapce, zahrada se stromy a ovocem apod.

Otázky a úkoly k rozboru výstavby textu:

1. Co předcházelo tomu, než babička usedla a napsala dopis?
2. Proč jsou v textu dva vykřičníky?
3. Vysvětlí spojení *už načisto změkly*?
4. Proč je v dopisu zmínka o zahradě, zvířatech?
5. Jak tráví prázdniny ostatní děti?
6. Co láká děti k návštěvě jejich babičky?

Příklad

Patron Ravica okamžitě poznal. „Dáma je ve svém pokoji,“ oznamoval.

„Můžete jí zavolat, že jsem tady?“

„Nemá v pokoji telefon. Jděte klidně nahoru.“

„Které je to číslo?“

„Dvacet sedm.“

„Jméno mně už vypadlo z hlavy. Jak se jmenuje?“

Hoteliér neprojevil překvapení. „Madouová. Joan Madouová,“ dodal. „Nemyslím, že se tak opravdu jmenuje. Je to asi umělecké jméno.“

„Proč umělecké?“

„Zapsala se jako herečka. Zní to přece tak, ne?“

(Remarque, E. M. Vítězný oblouk)

Příklad

„Lakmé,“ řekl Willi a napil se, „tvá černovlasá Lakmé, na které to každý pozná, říkala jednou, že se u vás mluví jen česky, když jsem jí připomenul tvou německou krev. Tvá černovlasá Lakmé byla vždycky na velkých rozpacích a nespávala, když jsem byl u vás a připomenul ti tvé německví. Tvá Lakmé vždycky tvrdila, že na jménech nezáleží ... ovšem, když se za svobodna jmenovala Sternová. Tvá Lakmé ti chtěla zamlčet můj lístek s pozváním na box, měla ho zastrčený v kredenci u talířků, ovšem, chtěla překazit, abyste viděli s Milim Vůdcův sport. Nebyla nadšena tvým vstupem do SdP letos v únoru a to byl nejvyšší čas, v březnu přišel Vůdce. To, že se u vás mluvilo vždy česky, jsi nezavinil ty, ale ona, protože je Židovka. Dnes vidím aspoň jedno, jaký neblahý vliv má na Miliho. Ten chlapec je

tak měkký, skoro zženštilý, copak to na něm nevidíš? Ovšem, tak skrytě oni působí, rozleptávají od dětí ...“ „Herr Kopfrkingl,“ kývl hodnostář, „my musíme v zájmu celku přinášet oběti.“ „Mohu se přece dát rozvést, pánové.“ „Ano, bylo by to nejrozumnější. Dát se rozvést. Můžeš se přece oženit znovu. Hlavně by měla Lakmé pochopit, že si nezaslouží s tebou žít. Že se to neslučuje s tvou ctí. Se ctí nacionálně socialistického člověka.“ „Čeká ji, Karl, mnoho strastí ...“

(Fuks, L. Spalovač mrtvol)

Příklad

Melker se chystal Tjorven odpovědět, ale v tu chvíli přišla Malin a kluci.

„Tati, našli jsme ve studni žábu,“ vyprávěl Pelle dychtivě. Ale pak zapomněl na všechny žáby na světě pro toho fantastického psa, kterého viděl nedávno na lávce a který teď stál v jeho kuchyni.

„Žába ve studni...opravdu? Příjemné letní sídlo, tvrdil ten agent. Neřekl ale, že je to zoologická zahrada se sůvami v komínu, žábami ve studni a obrovskými psy v kuchyni. Johane, jdi se podívat, jestli nám snad neleží v ložnici nějaký los!“

Děti se smály, jak se od nich očekávalo. Melker by byl jinak smutný. Ale Malin se zakuckala: „Ježíši, tady je kouře!“

„Není divu,“ pokýval hlavou Melker a vyčítavě ukázal na sporák. „On je hanbou podniku Ankarsrum. Napišu tam a budu si stěžovat...v dubnu roku 1908 jste dodali železný sporák, zajímalo by mě, k čertu, na co?“

Nikdo ho však kromě Malin neposlouchal. Všichni se mačkali kolem Tjorven a jejího psa a zahrnovali ji otázkami.

(Lindgrenová, A. My z ostrova Saltkrakan)

Příklad

„Počkej, to si odneseš, až se soudružka vedoucí vrátí“, řekla vychovatelka Bojanová, zavřela za Janou zprudka dveře ložnice a klíč pověsila na veřeje. Jana se vrhla na svou čistě povlečenou postel. Klíč se rozčileně houpal a tloukl do dřeva. Jeho výkyvy byly kratší a kratší, nárazy na dřevo jemnější, až docela umlkly.

Jana ustala v pláči a naslouchala. Z pracoven, z přízemí, z druhého křídla budovy k ní pronikaly hlasy a rozčilené zvuky jako ze vzdálené zakázané země.

Jano, Jano, řekla s povzdechem maminka, která si sedla na okraj lůžka. Tohle bylo zbytečné. A já tě tolik prosila, abys neodmlouvala a podřídila se. Musíš důvěřovat tomu, že dospělí mají pravdu a že to s tebou myslí dobře.

Kdepak, musela mamince odporovat. Nakonec jí ani o tu panenku nešlo, třebaš je na všechny předpisy jako čert. Ona mě nenávidí a chtěla mi ukázat.

Nemáš se s ní pouštět do sporu, šeptala maminka. Miša by to neudělala, je mladší a přitom rozumnější.

Naši Miše by to také asi bylo jedno, že Bojanová vzala malé Liduše tu panenku. Usmívala by se na ni dál, až by se Bojanová rozpustila samou radostí. Jenže já to, mami, nesnesu.

Ty jsi zkrátka bojovnice za pravdu, řekla maminka s lehkým posměchem, sklonila se k Janě a políbila ji na uplakaná víčka, jak to někdy dělávala, když se udobřovaly. Pak prošla zavřenými dveřmi a Jana přitiskla oči s maminičím políbením.

(Šmahelová, H. Velké trápení)

Příklad

Na náš tábor v Luhu pod Skryjemi nás dotáhly za padesát korun flekaté krávy. Bylo to překrásné místo.

Jirka se hned dal do lovení ryb. My s Hugem jsme popíjeli pivo a dostali jsme správnou náladu. Hugo si nemohl vynachválit Jirku, že vzal ty čtyři basy piva, i když Žehlička tím pádem dojezdila. Kolem půlnoci zařval Jirka:

„Úhoř!“

Hugo se tak polekal, že spadl, částečně už opilý, do vody. Stál tam, vodu pod kolena, a ječel, že se topí. Vytáhli jsme ho a on nám děkoval, že jsme zachránili dětem otce. Jirku jsme donutili, aby usmažil toho úhoře. Jirka už pak žádné nechytíl a proklínal nás, že ho chtěl vzít své ženě Daně, aby t měl doma zas o něco lepší.

A pak v tom týdnu pánské jízdy a bratrské dovolené jsme zapoměli na celý svět. Rybařili jsme, hlavně jsme jedli a vůbec jsme se nemyli. Uplynul týden, kdy jsme se k sobě chovali, jak se mají rovní bratři chovat.

(Pavel, O. Fialový poustevník)

Příklad

Jednou jsem měl červeného draka. I vzal jsem ho za uzdičku, přivedl na kopec a vypustil ho na dlouhém tenkém provázku, aby se napásl na modrém nebi. A zrovna jsem mu chtěl po provázku poslat psaníčko, když se na obloze objevil oblak. Takový docela obyčejný bílý oblak. Připlul k mému červenému drakovi, nějak podezřele se kolem něho začal otáčet a ze všech stran si ho prohlížel.

Červený drak se přestal pást a byl celý nesvůj. Myslím si: Nejlepší bude, když draka na chvíli stáhnou dolů a počkám, až bílý oblak odpluje pryč. Ale už bylo pozdě. Najednou oblak draka pohltil a hajdy s ním pryč. I odvíjím provázek, jak jen nejrychleji jsem mohl, a myslím si: Co teď? Za chvíli budu na konci. A jakoupak má oblak sílu? Zuby, jak je vidět, nemá, dávno už by provázek překousl.

(Mikulka, A. Houpací pohádky)

Příklad

Seděli jsme tak spolu a seděli, dole pod námi chodili dvojnožci, o kterých Zelenoočka povídala, že správně se jim říká lidé, slunce se chystalo ke spánku, den pomalu končil. Bylo to pěkné.

Najednou kolem přeběhla obrovská obluda. Funěla, brblala, hloučela, vpředu měla veliké, bíle svítící oči a vzadu malinké rudé. Náhle se zastavila u hloučku dvojnožců - totiž správně se říká lidé - otevřela tlamu a všechny je schlamstla. Potom zamrkala malýma červenýma očkama po straně a běžela zase dál s velikým rámusem. Docela jsem se vyděsil. Vždyť ta nestvůra zhltila najednou tolik lidí. Zelenoočka jen mávla ocáskem: "To nic. Ona je na jiném místě vyplivne a hned zase spolýká jiné. Běhá tu často. Je to takové bláznivé stvoření. Proč se tak krmí lidmi, když jí nechutnají, nevím. Já se jí raději vyhýbám."

(Kolář, J. Z deníku kocoura Modroočka)

Příklad

Strážce, který prohlížel Alchymistu, našel křišťálovou lahvičku, naplněnou nějakou tekutinou, a zažloutlé skleněné vejce, o něco větší než vejce slepičí.

„Co to je?“ zeptal se. „To je Kámen mudrců a Elixír věčného mládí. Je to Velké dílo alchymistů. Kdo se toho elixíru napije, nikdy neonemocní, a jediný úlomek z toho kamene promění jakýkoliv kov ve zlato.“

Strážci se tomu srdečně zasmáli a Alchymista se smál s nimi. Jeho odpověď je pobavila a nechali je bez potíží odjet se všemi jejich věcmi.

„Zbláznil jste se?“ divil se Santiago, když už byli dostatečně daleko. „Proč jste jim to řekl?“

„Abych ti předvedl jeden prostý zákon světa,“ odpověděl Alchymista. „Když před sebou máme velký poklad, nikdy to nepoznáme. A víš proč? Protože lidé na poklady nevěří.“

(Coelho, P. Alchymista)

Bylo mi líto strýce a tety, jak se plahočili po ulicích s čísly zavěšenými na krku, v rozbitých botách a chatrných šátech... Šel jsem do zahrady, vzal jsem lopatu a začal kopat jámu. Řekl jsem si, že zasadím na jejich památku květinu, ale pak jsem si uvědomil, že květinu nepřetrvá zimu. Stál jsem nad jámou a nevěděl jsem, co bych do ní vložil, ale pak jsem uviděl, že se na ulici válí kaštan, který tam asi zapomněl nějaký kluk. Sebral jsem kaštan a zasadil jej do jámy, představoval jsem si, že jednou vyroste. Nezáleželo vůbec na tom, zdali jej někdy uvidím, nezáleželo na tom, bude-li někdo vědět, na čí památku jsem jej zasadil, hlavní věc je, že tu bude vyrůstat nový

strom, že jsem vyměnil čísla za něco živého, co bude růst podle vlastních zákonů.

(Weil, J. Život s hvězdou)

Příklad

Z Prahy tehdy vyjeli s Jendou Formánkem brzy ráno a v deset už měli vyloženo a dostali žízeň a hlad. Restaurace Na Vypichu byla hned za rohem. Jenže zela prázdnotou, nikde nikdo. Závozník rozmrzele překuloval lokty po stole a představoval si pořádný guláš s pivem. Vladimír chvíli bloumal kolem biliáru a posléze zaklepal na dveře od kuchyně. Nikdo se tam neozval. Snažil se prohlédnout kostkovanou záclonkou dovnitř a zdálo se mu, že tam nikdo není. Otevřel. V kuchyni skutečně nebyl nikdo, na sporáku vřel džber hovězí polívky; vzadu byly pootevřené dveře kamsi do skladu nebo do sklepa či kam, někdo si tam musil právě odskočit. Na stole na zelenkavém ubruse ležel rozevřený dopis a u něho odložené brýle. Vladimírovi zapálilo okamžitě. Bez rozmyšlení hmátl pro dopis i obálku a vstrčil obojí do kapsy. Teprve potom si uvědomil, že to bylo zbytečné brát i obálku, ale už se stalo. Tiše zavřel dveře do kuchyně a vrátil se k Jendovi do lokálu: - Pojd' pryč, tady není ani noha.

(Loukotková, J. Odměna)